

25. 11. 2010

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nový zákon o spotřebitelském úvěru a problematika lichvy

Ode dne 1. ledna 2011 nabývá účinnosti zákon č. [145/2010](#) Sb., o spotřebitelském úvěru, který nahrazuje a zároveň ruší zákon č. [321/2001](#) Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru. V souvislosti s jeho přijímáním se znovu otevřela otázka, jaká výše úroků je ještě zákonná, respektive v souladu s dobrými mravy.



Nová úprava poskytování spotřebitelského úvěru

Možnosti v oblasti boje proti lichvě byly výše uvedeným novým zákonem podle ohlasů odborníků využity polovičatě. Nový zákon totiž vychází vstříc spotřebitelům bezpochyby v oblasti informování, konkrétně v §§ 4 – 8 ZoSÚ kdy na úvěrující společnosti jsou kladeny vyšší nároky stran informací o poskytovaném úvěru pro spotřebitele, kdy společnost musí podat náležitě vysvětlení spotřebiteli, aby byl schopen posoudit, zda navrhovaná smlouva odpovídá jeho požadavkům a potřebám, a v případě nabízení úvěru reklamou musí společnost informovat spotřebitele i jasně, zřetelně a výstižně formou reprezentativního příkladu (povinné informace v reklamě, před uzavřením smlouvy, ve smlouvě a po dobu trvání spotřebitelského úvěru ve formě možnosti přečerpání jsou pak uvedeny v Přílohách 1 – 4 ZoSÚ). Podle § 9 ZoSÚ bude navíc úvěrující společnost nyní povinna odborně posoudit schopnost žadatele úvěr splatit. Na základě § 20 ZoSÚ pak v případě, že by společnost porušila svou povinnost spotřebitele náležitě informovat, dopustila by se správního deliktu, za který může být uložena pokuta až do 5 000 000 Kč, u porušení povinného odborného posouzení schopnosti žadatele splácet úvěr může být pokuta až 2 000 000 Kč. Tato konstrukce je však především Sdružením ochrany spotřebitelů (dále jen „SOS“) vnímána jako nedostatečná, spotřebitele málo ochraňující. Jako účinnější by se SOS jevílo zavedení určitých stropů nákladů na úvěr. Je možné si představit i řešení v podobě neplatnosti smlouvy od samotného počátku, nicméně je vždy třeba vzít v potaz vhodné vybalancování dvou principů – smluvní volnosti a ochrany slabší strany, přičemž je otázkou, zda by takové řešení již nebylo ochránářské až příliš. Zvoleno bylo řešení v nadcházející úpravě v § 8 ZoSÚ pouze pro porušení informování spotřebitele – v tom případě by byl úvěr již od data podpisu úročen diskontní sazbou platnou v době uzavření smlouvy.

Zákon posílí práva spotřebitelů i v tom, že spotřebitel podle § 11 ZoSÚ může od smlouvy odstoupit do 14 dnů bez udání důvodu, přičemž není povinen platit žádný sankční poplatek, úvěrující společnost má nárok pouze na úroky sjednané ve smlouvě vypočítané za dobu od načerpání úvěru do jeho vrácení. Podle § 15 ZoSÚ je omezen také sankční poplatek v případě předčasného splacení úvěru, úvěrující společnost pak má právo na náhradu nutných a objektivně odůvodněných nákladů, které mu vznikly v přímé souvislosti s předčasným splacením, ovšem výše náhrady nákladů nesmí přesáhnout 1 % z předčasně splacené části celkové výše spotřebitelského úvěru, přesahuje-li doba mezi předčasným splacením a sjednaným koncem spotřebitelského úvěru jeden rok, je-li menší, nesmí výše náhrady nákladů přesáhnout 0,5 % splacené části úvěru.

Jako nedostatek zákona je ale vnímáno chybějící omezení rozhodčích doložek, které obecně v právu ochrany spotřebitelů mohou být na úkor slabší strany zneužívány. Objevily se tak i návrhy, aby rozhodčí doložky byly zakázány. Naproti tomu se ale vyskytují názory, že lepším řešením je změna zákona o rozhodčím řízení jako takovém.

Problematika lichvy

Zároveň byla zvažována možnost úrokových stropů, které fungují např. na Slovensku, v Polsku, ale také ve Francii či Itálii. Tyto stropy obsahoval návrh ČSSD ze začátku roku 2010, který stanovil, že RPSN[1] (roční procentní sazba nákladů) nesměla překročit zákonný limit odvíjející se od tzv. repo sazby České národní banky (dále jen „ČNB“). Půjčka do 9999 Kč nesměla repo sazbu překročit o 30 procentních bodů, nad 10 000 Kč o více než 25 procentních bodů a u úvěrů nad 30 000 Kč nejvýše o dvacet procentních bodů. V podobném duchu se nesl i návrh poslanců KDU-ČSL, který omezoval výši úrokové míry[2] - ta se odvozovala z lombardní sazby[3] stanovované ČNB a mohla činit jen její sedminásobek. V současné době by tak podle tohoto návrhu úroková míra činila 12,25 %. Žádný z těchto návrhů ale neprošel Poslaneckou sněmovnou PČR[4].

Podíváme-li se na zahraniční řešení regulace lichvy, pak např. na Slovensku je maximální výše RPSN je podle jednotlivých kategorií úvěrů limitována dvojnásobkem průměrné hodnoty RPSN reportované jednotlivými poskytovateli a současně nesmí převýšit čtyřnásobek hodnoty váženého průměru průměrných hodnot RPSN a průměrné úrokové míry za všechny typy spotřebitelských úvěrů, což je stanoveno nařízením vlády. V Polsku existuje v občanském zákoníku ustanovení, podle kterého nesmí úroková sazba překročit čtyřnásobek lombardní sazby Polské národní banky. Navíc v zákoně o spotřebitelském úvěru polský zákonodárce zavedl maximální sazbu nákladů spotřebitelského úvěru (kromě zmíněných limitovaných úrokových nákladů), tedy celkovou výši poplatků, provize a ostatních nákladů spojených s uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru. Ta nesmí překročit 5 % jistiny poskytnutého spotřebitelského úvěru. Ve Francii tuto problematiku reguluje spotřebitelský zákon, který stanoví, že roční procentní sazba nesmí být v době poskytnutí převyšovat o více než jednu třetinu průměrnou efektivní sazbu uplatňovanou během předcházejícího čtvrtletí úvěrovými institucemi s podmínkami zahrnujícími obdobné riziko[5].

Oponenti takových řešení (tedy zavedení úrokových stropů) pak však argumentují tím, že by taková opatření omezila dostupnost úvěrů u solidních poskytovatelů a došlo by tak k přesunu žádostí o spotřebitelské úvěry do tzv. šedé ekonomické zóny, tedy do neregulované části ekonomického sektoru, čímž by se postavení spotřebitelů (respektive žadatelů o spotřebitelský úvěr) podstatně zhoršilo. Zastánci tohoto názoru nevidí problém v úrokové sazbě, ale v neúměrných sankcích za nesplacení úvěru. Zlepšení by také podle nich nastalo v případě, že by na nebankovní poskytovatele spotřebitelských úvěrů dohlížela ČNB a nikoliv Česká obchodní inspekce, jako je tomu dnes (a je stanoveno i v novém zákoně o spotřebitelském úvěru).

Judikatorní pohled

Určité vodítko pro určení případů lichvy musí tedy v českém prostředí poskytovat soudní rozhodování. V trestněprávních věcech je důležitým judikátem Nejvyššího soudu (dále jen „NS“) rozhodnutí NS sp. zn. 5 TDO 1282/2004[6]. V této věci se obvinění dopustil toho, že: *„...půjčoval poškozeným různé finanční částky s vyšším úrokem pohybujícím se od 70 % do 200 % ročně...“* Důležitá právní věta v tomto rozhodnutí NS je následující: *„Při poskytování úvěrů a půjček existuje z hlediska požadovaných úroků určitá hranice, která odděluje standardní podnikatelskou činnost provozovanou v souladu s právním řádem a lichvu. Uvedenou hranicí je podle trestního zákona to, co lze pokládat již za hrubý nepoměr mezi vzájemnými plněními pachatele a poškozeného ve smyslu § 253 odst. 1 tr. zák. Poskytnutí půjčky peněz s úrokem dosahujícím 70 % a více za rok pak takový hrubý nepoměr zakládá.“*

V případě rozhodnutí NS sp. zn. 5 Tdo 248/2003[7] obviněný zde půjčil poškozenému dvakrát 100.000,- Kč, přičemž poškozený mu měl pak měsíčně až do zaplacení celé částky platit měsíční úrok ve výši 11.000,- Kč. NS v tomto rozhodnutí dovedl, že spáchání trestného činu lichvy postačí, aby takovou povahu měl jen sjednaný lichvářský úrok. *„Lichvářskou povahu ve smyslu § 253 odst. 1 věty druhé tr. zák. nemá totiž vypůjčená jistina, kterou měl poškozený vrátit, ale právě sjednaný lichvářský úrok ve výši 66 % ročně, tvořící příslušenství původní půjčky.“*

V občanskoprávním soudnictví se NS k výši úroků, jež již lze považovat za lichvářskou, vyjádřil v rozhodnutí NS sp. zn. 21 CDO 1484/2004[8], konkrétně dovedl, že: *„...nepřiměřenou a tedy odporující dobrým mravům je zpravidla taková výše úroků sjednaná ve smyslu ustanovení § 658 odst.1 obč. zák., která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček. V projednávané věci soudy zjistily, že úroková míra u úvěrů poskytovaných bankami činila v době uzavření smluv o půjčce 9 až 15,5% ročně. Vzhledem k tomu, že dohodnutá výše úroků (ve výši 60% ročně) podstatně (téměř čtyřnásobně) přesahovala horní hranici této obvyklé úrokové míry, je za tohoto stavu věci odůvodněn právní závěr, že šlo o ujednání, které je v rozporu s dobrými mravy, a tedy ve smyslu ustanovení § 39 obč. zák. neplatné.“*

NS však vydal i taková rozhodnutí, ve kterých domnělý lichvářský úrok sám za lichvářský nepovažoval. Takové je rozhodnutí NS sp. zn. 29 CDO 4935/2008[9]. Dovolatel se v něm domáhal přezkoumání rozhodnutí krajského soudu, poněvadž považoval výši úroků z prodlení za otázku zásadního právního významu, v čemž mu ale v jeho případě NS nedal za pravdu. *„Zásadní právní význam nemá napadené rozhodnutí ani v otázce výše úroků z prodlení (rozpor s hmotným právem není dán a sjednaná výše úroku /31 % ročně/ jej nečiní lichvářským ani z pohledu obdobných věcí projednávaných a rozhodovaných Nejvyšším soudem).“*

Obecně a v teoretické rovině je pak lichva řešena např. v rozhodnutí NS sp. zn. 30 CDO 4665/2009[10].

Závěr

Zůstává otázkou, zda v boji proti lichvě je lepší zákonem stanovit úrokové stropy, či se má problematika řešit případ od případu a fakticky tak ponechat toto stanovení na soudech. V podstatě jde o širší právně-filozofickou otázku, zda má stát přijmout takovou ochrannou a výchovnou úlohu, aby exaktně stanovil, co již lichva je, či zda má ono rozhodování ponechat na společenském vývoji (neřkuli samotných lidech). Samozřejmě nelze říci, která možnost je lepší, obojí má své opodstatnění, každopádně současný český stav je pružnější, přičemž je legitimní přiznat, že v mnoha případech rozhoduje především znalost spotřebitele, který do smlouvy o spotřebitelském úvěru vstupuje, o jednotlivých podmínkách poskytnutí úvěru, což nový zákon má za úkol posílit.

Daniel Maroušek

[Schaffer & Partner Legal, s.r.o., advokátní kancelář](#)

Gallery Myšák
Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: + 420 221 506 300

Fax: + 420 221 506 301

e-mail: info@schaffer-partner.cz

[1] RPSN vyjadřuje míru nákladů z úvěru za období jednoho roku. V této sazbě jsou zahrnuty veškeré náklady související s úvěrem (např. poplatek za vedení úvěrového účtu, úroková sazba z úvěru a jiné další poplatky, které souvisí s úvěrem).

[2] Úroková míra představuje procentní navýšení půjčené částky za určité časové období. Výše úrokové sazby z úvěru je závislá na mnoha faktorech. Jedním z těchto faktorů je základní úroková sazba centrální banky.

[3] Lombardní sazbou jsou úročeny úvěry obchodních bank u ČNB.

[4] Čtrnáctideník CEVRO Institutu č. 11/2009 ze dne 26. 5. 2009, online:

<http://www.cevro.cz/cs/publikace-cevro/ctrnactidenik/>

[5] Regulace úrokových sazeb a RPSN ve vybraných zemích, zpracováno Oddělením pro všeobecné studie Parlamentního institutu, online: www.bohuslavsobotka.cz/Downloads/1544.doc

[6] online:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/707EA144BF3BBCEFC12575EF003971E0?openDocument

[7] online:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/2304952F6905D706C12575EF00397776?openDocument

[8] online:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/7DCF9F590CF4D498C12575EF00379505?openDocument

[9] online:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/1EADCE4FB395FD34C1257600001D42AF?openDocument

[10] online:

http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/602F4CE7EE078BB2C12576D30036B389?openDocument

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro](#)

[aerolinky ze třetích zemí](#)

- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)